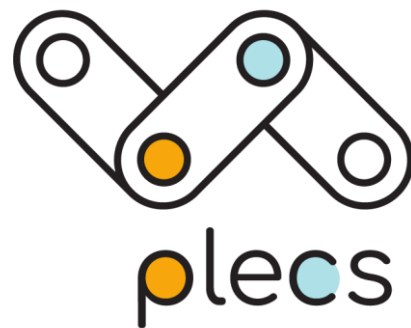
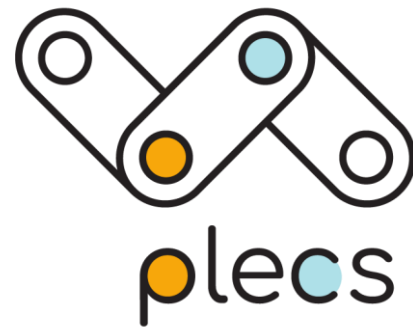

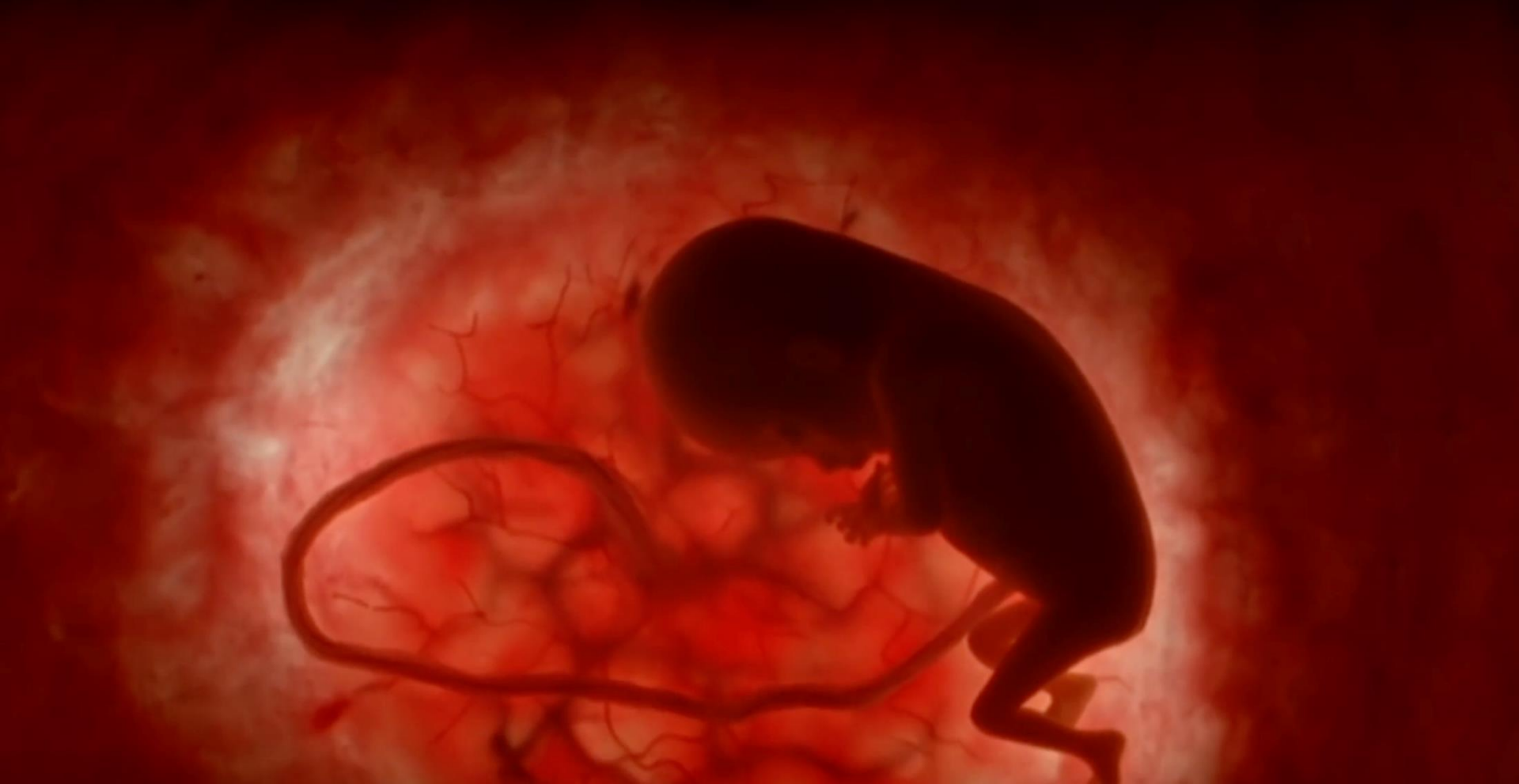
plecs

Kādi sociālekonomiskie faktori
jau kopš bērnības ietekmē
jauniešu izvēli par labu noteiktai
profesijai?

Vai jauniešiem ir iespēja
objektīvi pieņemt lēmumus par
sava potenciāla īstenošanu?

Potenciālo risku analīze

Pēc kādiem kritērijiem pieiet lēmumam, lai maksimāli samazinātu riskus, ka nespēšu realizēt savu potenciālu?

Pirmkārt, netikt vardarbīgā ģimenē. Traumas spēcīgi ietekmē nākotnes potenciālu

Vardarbības veidi

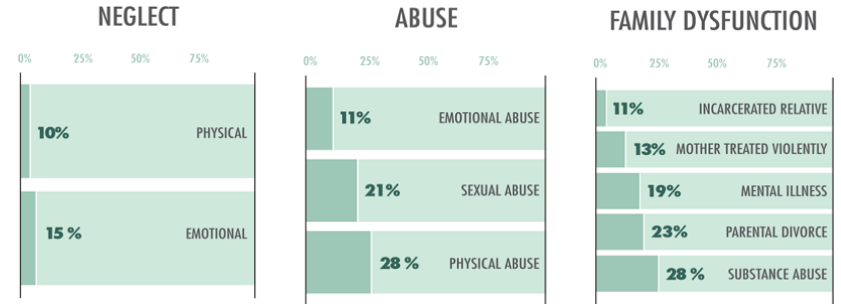
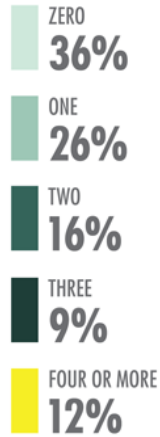
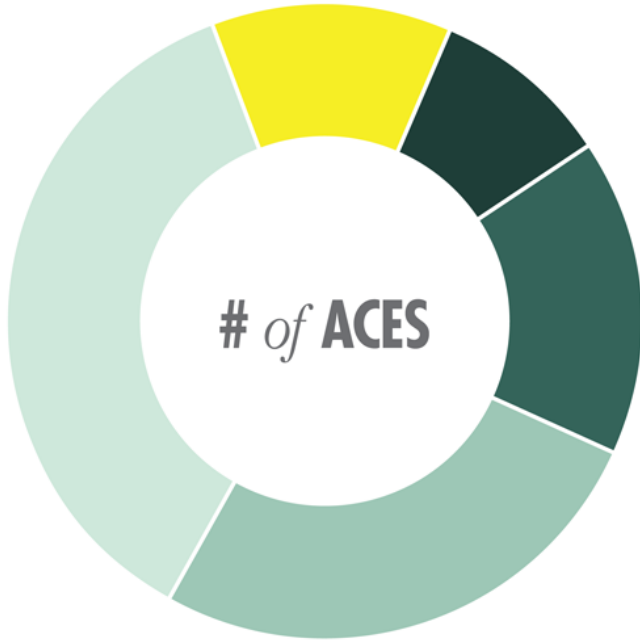
ABUSE	NEGLECT	HOUSEHOLD DYSFUNCTION	
 Physical	 Physical	 Mental Illness	 Incarcerated Relative
 Emotional	 Emotional	 Mother treated violently	 Substance Abuse
 Sexual		 Divorce	

Veselības sekas

BEHAVIOR				
 Lack of physical activity	 Smoking	 Alcoholism	 Drug use	 Missed work
PHYSICAL & MENTAL HEALTH				
 Severe obesity	 Diabetes	 Depression	 Suicide attempts	 STDs
 Heart disease	 Cancer	 Stroke	 COPD	 Broken bones

Absolūtais vairākums sabiedrības ir traumēts

ACE Study

Pastāv liela iespējamība, ka mans izaugsmes
ceļš nebūs emocionāli gluds.

Varbūt man pietiks tikai ar izcilām prasmēm,
kuras iegūstu skolā un universitātē?

**Spēja realizēt savu potenciālu
nesastāv tikai no prasmēm.**

**Jābūt arī spējām.
(skills and abilities)**

If a child can do
advanced math,
speak 3 languages,
or receive top grades,
but can't manage
their emotions,
practice conflict resolution,
or handle stress,
none of that other stuff
is really going to matter.

Mental health is defined as a state of well-being in which every individual realizes his or her own potential, can cope with the normal stresses of life, can work productively and fruitfully, and **is able to make a contribution to her or his community.**

/World Health Organization/

Spēja realizēt savu potenciālu

Prasmes/Zināšanas (skills)

Mentālā veselība (abilities)
(izteikti nostiprinās līdz 24 gadu vecumam):

- Uzņemas atbildību un saistības
  - Spēj pielāgoties pārmaiņām
- Reālistiska sevis uztvere apkārtējā vidē
  - Tolerē negatīvās ietekmes
- Prot veidot drošas attiecības ar citiem

If a child can do advanced math, speak 3 languages, or receive top grades, but can't manage their emotions, practice conflict resolution, or handle stress, none of that other stuff is really going to matter.

*Atskaitot CNS attīstības īpatnības

Kad ir kritiski strādāt ar manu mentālo attīstību?

Kurš par to būs atbildīgs?

Ko saka neirozinātne?

Ģimene ir lielākais mentālās veselības ietekmētājs

Es iemācīšos:

- Regulēt emocijas (caur drošo piesaisti, emocionāli tuvām attiecībām)
  - Regulēt uzvedību (caur robežu noteikšanu)

Ģimene ir lielākais mentālās veselības ietekmētājs

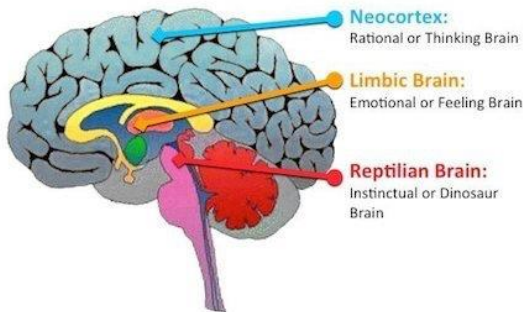
Es iemācīšos:

- Regulēt emocijas (caur drošo piesaisti, emocionāli tuvām attiecībām)

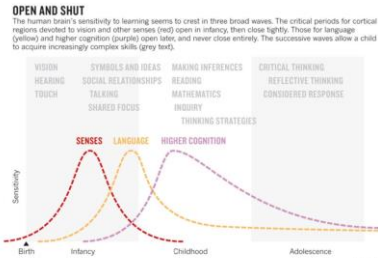
Bieži pielietotās metodes robežām ir pretējas veselīgu
tuvu attiecību izpratnei

- Regulēt uzvedību (caur robežu noteikšanu)

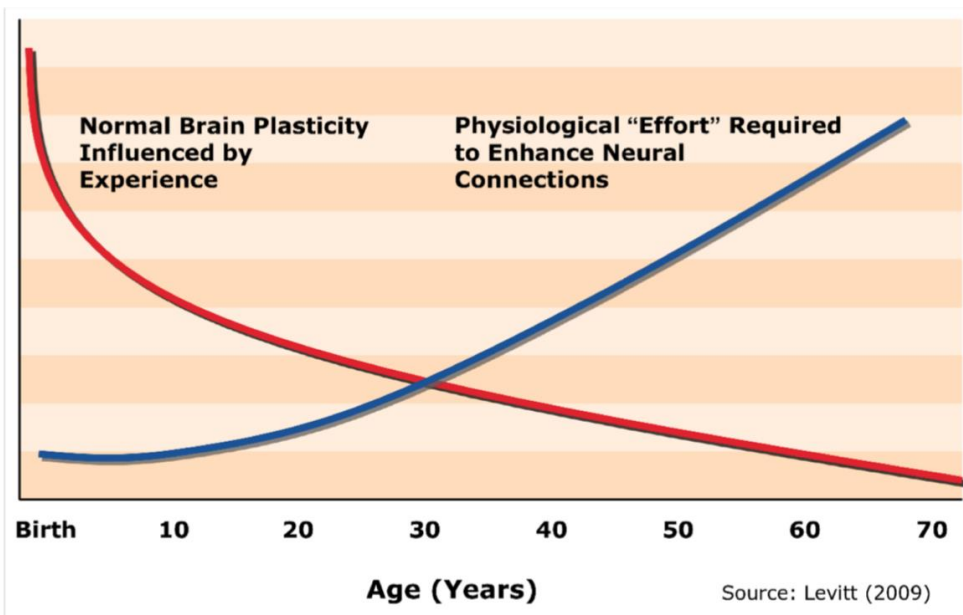

Kritiska ir grūtniecība līdz 3 gadi

Attīstības kritiskie periodi

Normālā smadzeņu attīstība

- Smadzenes adaptējas videi
- Jo jaunāks bērns – jo plastiskākas smadzenes
- Agrīni gūtās adaptācijas paliek smadzeņu struktūrā

Matemātiski paļauties tikai uz ģimeni ir slikts riska menedžments savam nākotnes potenciālam.

Valsts taču samazinās riskus?

Ieraudzīs, izķers, koriģēs klupienus uz izaugsmi?

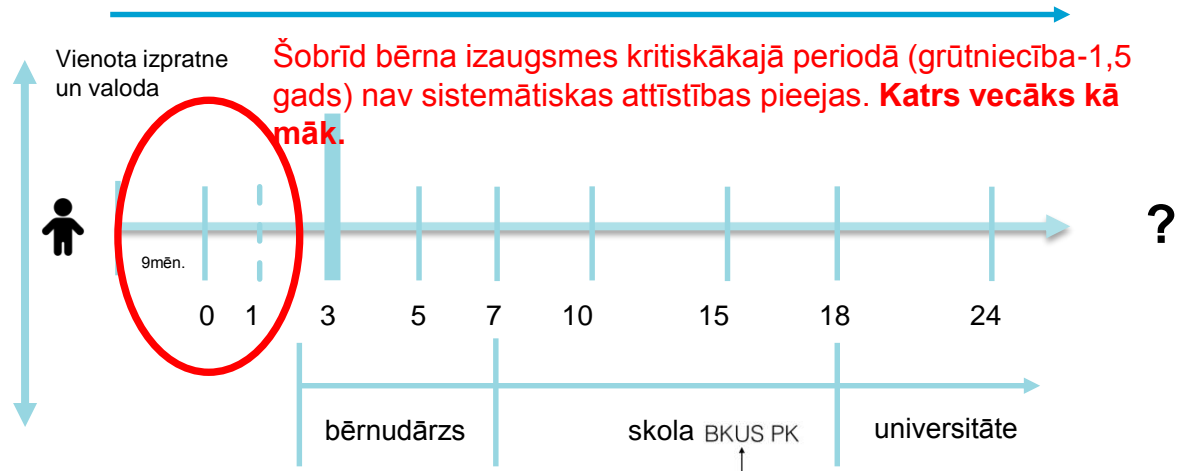

Holistiska pieeja
+ trenēt bērna prasmes
atbilstoši vecumposmam

Primārā atbalsta sistēma

No bērna 3 gadu vecuma, bieži sistēma risina **SEKAS** tam, kas ir noticis ar bērnu līdz 3 gadu vecumam

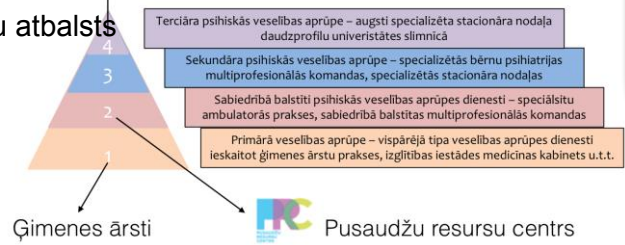
Vecāki (+ attīsta prasmes)

Spēj realizēt savu potenciālu
(rada pievienoto vērtību, nodokļu maksātājs)

Nespēj integrēties sabiedrībā, nepārtraukti nepieciešams atbalsts (nodokļu patērētājs)

Sekundārā atbalsta sistēma + ārstu un speciālistu atbalsts
(aug vajadzības, ar visu vecāks nevar tikt galā)

Nepastāv vienota mentālā skrīninga instrumenta

Manu nākotnes potenciālu ietekmē pat pieaugušo cerības un gaidas pret mani.

A growing body of research shows that expectations can influence everything from our perception of taste and enjoyment of experiences to our performance on specific tasks. And it's not just our own expectations that matter, but the expectations of those around us too.

This is particularly important in the context of learning, because how well we expect to perform, or how well teachers expect their students to perform, can influence the outcome. In general, high expectations improve performance, whereas low expectations seem to undermine achievement.

Bērnu fantastiskā īpatnība, kas ir pieaugušo atbildība.

Ja vecāki man neticēs, es nesākšu viņam neticēt.

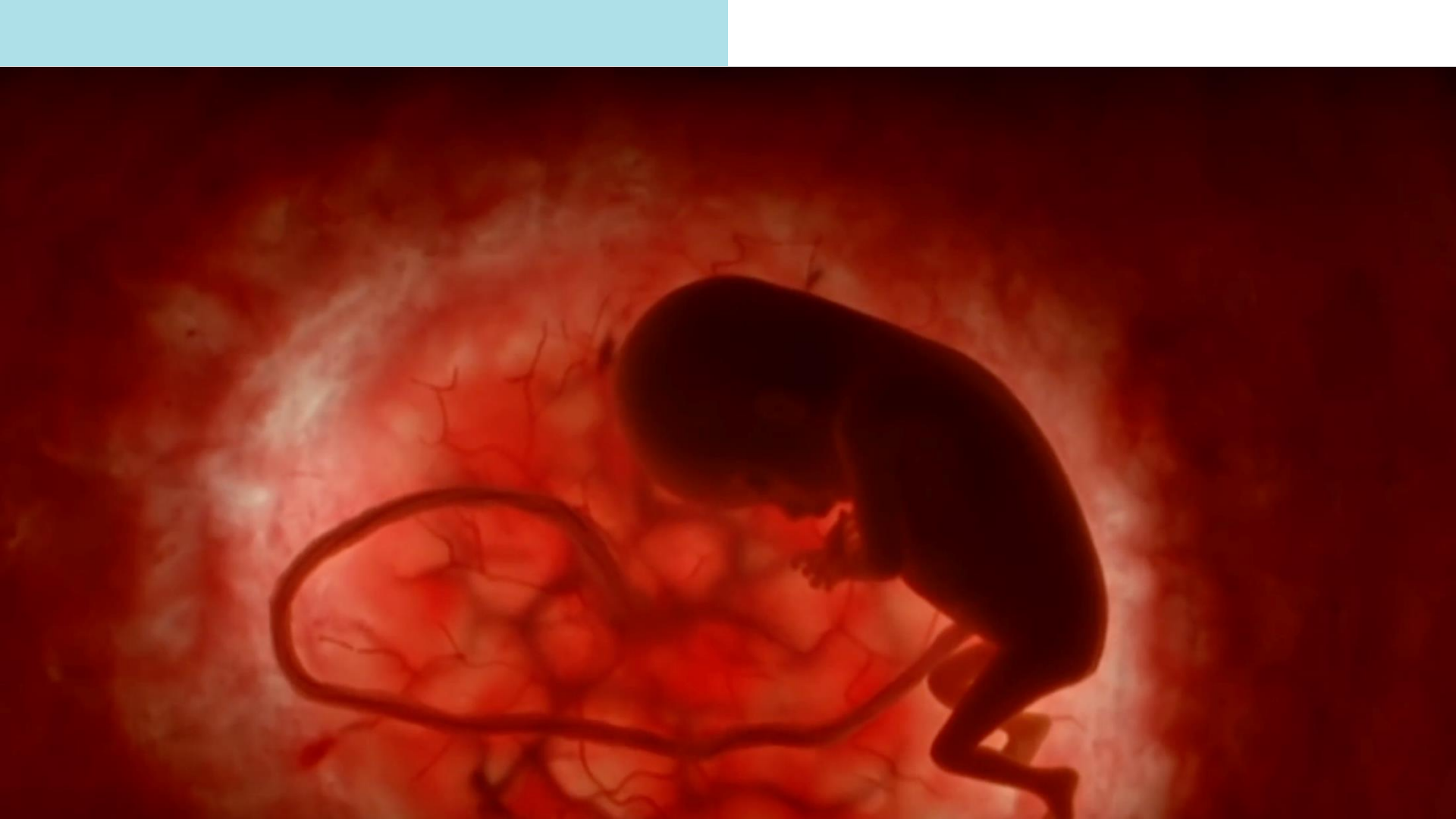
Es sākšu sev neticēt.

Apzināta pieeja profesijas izvēlei?

Katrs par sevi
30% parasti spēj

Lielākā ironija?

Nauda nav problēma

5,4 miljardi eiro

Atsevišķas sistēmas ar minimālu simbiozi

Valsts budžets 2019. gadā – 9,4 miljardi eiro

Latvijā ir gandrīz pusmiljons* cilvēku vecumā līdz 24 gadiem

jeb katrs ceturtais iedzīvotājs

Pēc vienlīdzības principa,
šīs bērnu un jauniešu grupas vārdā,
minētās institūcijas pārvalda

1,35 miljardus eiro.

*Labklājības ministrija, izņemot Valsts sociālās apdrošināšanas speciālo budžetu, CSB dati par 2019.gadu.

Nav tik bezcerīgi. Mēs tiešām to varam.
Varam būt labākie pasaulē

Nesadarbošanās
Aprakstīšana
Apgūšana

bērnu nākotnes
potenciāla risku
vadības pieeja

Paldies!

Kristīne Dambe

Jānis Erts

Kontaktiem:

janis.erts@gmail.com

26316413

